

WAGNERIANA CATALANA N°22 ANY 2005

TEMA 3. OBRES: 3.4. TANNHÄUSER

TÍTOL: **TANNHÄUSER, TOT BUSCANT LA LLIBERTAT RESPONSABLE**

AUTOR: *Maria-Mercè Guix Gros*

L'altre dia, en el segon entreacte del *Tannhäuser*, vaig sentir una conversa entre dos wagnerians, un, el més jove, deia que la búsqueda de la llibertat que enprent Tannhäuser no és en si dolenta o no hauria de ser-ho. L'altra, més reposada i assenyada, li va fer notar que la llibertat, el escollir, vol dir: responsabilitat.

És fantàstic quan en els entreactes es pot mantenir una conversa que dona continuïtat a tot allò que ens sugereix una bona representació i ens permet reflexionar sobre el que acabem de viure.

El personatge de Tannhäuser¹ pot permetre varies aproximacions i ahora ens permet identifican-se amb ell amb més facilitat, que d'altres personatges wagnerians. El dubte entre el que volem i el que hem de fer, l'insatisfacció un cop hem assolit el desig volgut, l'incomprensió dels altres,...és tot tan humà. Qui no ha decidit deixar el Venusberg o el Wartburg, en la forma d'una bona feina o d'un cert confort, de manera incomprensible als ulls dels altres? Qui no ha explicat vivències "escandaloses" a una audiència inapropiada? Qui, que hagi viscut una mica, no s'ha sentit fora de lloc, tant en la cova de Venus com a la sala de cants del Wartburg? Qui no sent simpatia pel peregrí desesperat, que aconsegueix la pau gracies a las renunciés d'Elisabeth i Wolfram?.

I tot això surt, poder d'una representació trencadora o escandalosa?

No. I això que vaig veure passar l'aspirador pel Venusberg!.

No. Ve de la tranquil·litat i serenó que dona una representació que equilibra la bellesa escènica,

¹ Der Tannhäuser va ser un Minnesinger famós per haver dissipat una gran fortuna en tot tipus de plaers, perdent, inclús, un feu aprop de Viena. Va neixar després del 1200, en el Alt Palatinat i morir cap el 1270. Va cultivar la cançó de ball i el Lay (o Leich), on reflexava el món elegant i cortesà que estava descomposant-se. Feia servir la parodia i l'ironia. És un representant de l'última fase del Minnesang, en que la Minne s'entrellaça amb Eros.

V.V.A.A. "Antología del Minnesang". Selección, traducción, prólogo y notas de Bernd Dietz. Ediciones Hiperión. Madrid, 1981.

Sobre la història de la resta de personatges que apareixen en el *Tannhäuser* de Wagner es pot consultar la resenya feta per Ramón Bau sobre l'article de Jean Mathieu "*Tannhäuser, entre historias y leyendas*" publicat a *Wagneriana* n°52, juliol 2004, pags 54-55. I també "*Tannhäuser y los Maestros Cantores*" d' Alice Leighton Cleather i Basil Crump. Gustavo Gili Editor. Barcelona 1927.

l'excel·lència vocal i la perfecció orquestral. Unint aquest tres elements, el Metropolitan Opera House de New York, com té per costum fer amb totes les seves produccions, ha ofert unes representacions de *Tannhäuser*² en el mes de novembre i desembre³ que han estat unes vetllades magnífiques gràcies al conjunt vocal, que actuant com un equip molt ben cohesionat, permetia que el paper de Tannhäuser, segons diuen els entesos, el més difícil per tenor de tot el repertori wagnerià, fos elegantment i brillantment cantat pel Sr. Peter Seiffert. El Sr. Thomas Hampson com a Wolfram, la Sra. Deborah Voigt com Elisabeth, les Sres. Elizabeth Bishop i Michelle de Young alternan-se en el paper de Venus i la resta del repartiment⁴, ballet, cor i orquestra van donar un lliçó d'art tant musicalment com escènica.

Hi havia dos elements que ho permetien la direcció orquestral del Sr. Mark Elder i les escenografies riques i precioses del Sr. Gunther Schneider-Siemssen⁵, que ens porten tant al públic com als cantants, al Venusberg i al Wartburg.

L'ofici de cantant és molt dur. La veu humana és un instrument preciós que, si s'estropella és difícil d'arreglar. Per això, segons com, ens trobem amb cantants que sembla que no volguin expressar o no sapigan com fer-ho, tot allò que ens esperem del personatge, més enllà de la tècnica, que acostuma ser sempre correcte.

L'emoció, és poder el que fa que una nit a l'òpera es torni en una vetllada memorable i distingeix els cantants dels gran interpret. El cant i la música es tornen sublims quan poden expressar totes les emocions que el compositor volgué transmetre. I com ajuda a fer-ho el que els decorats i el vestuari siguin els adients per aquella obra! Si a més, l'espai escènic està pensat pels cantants, perquè la seva feina es pugui fer de una manera còmode i natural, ja només cal que es concentrin en fer bé el que fins ara se'ls demanava, i el que hauria de ser la seva única tasca: que amb la seva interpretació musical ens portin a tocar, amb la punteta dels dits, el paradís.

No és cert el que es diu de forma banal "avui en dia no hi ha veus". N'hi ha i bones, i inclús de molt bones. Però se'ls demana que vagin d'un cantó a l'altre de món, amb jet-lag, aires

² Aquesta producció del *Tannhäuser* és d' Otto Schenk i ha estat patrocinada per Fan Fox and Leslie R. Samuels Foundation, Inc. i el Metropolitan Opera Guild.

³ Vàrem assistir, en concret, a les funcions dels dies 9 i 14 de desembre de 2004.

⁴ Es pot consultar a www.metopera.org

⁵ Aquesta producció, amb altres interpret (Richard Cassilly (T), Eva Marton (E), Tatiana Troyanos (V), Bernd Weikl (W), amb els cors i l'orquestra del Metropolitan Opera House, dirigits per James Levine) es pot trobar en DVD, editada per Pioneer Classics.

En CD, TeldecClassics ha editat *Tannhäuser und der Sängerkrieg auf der Wartburg*, interpretat per Jane Eagle (E), Waltraud Meier (V), René Pape (L), Peter Seiffert (T), Thomas Hampson (W) amb els cors de la Deutschen Staatsoper Berlin i Staatskapella Berlin, amb la Deutschen Staatsoper Berlin, dirigida per Daniel Barenboim, a on es demostra que hi ha bones veus.

acodionats, etc i que s'adaptin a produccions post-modernes que els obliguen, a per una bande donar vocalment el que se espera d'ells a un públic entés i fer coses totalment alienes al personatge per contentar a un director d'escena, normalment desentés. Aquí l'emoció es perd, com vàrem notar els que escoltàrem al Sr. Seiffert en el Liceu fent de Siegmund en el poc afortunat montatge de Kupfer.

Un bon amic de la Wagner Society de Nova York, el Sr. Germán Bravo-Casas, en va fer arribar la següent reflexió:

“.....en Wagner, donde su concepción del "Gesamtkunstwerk" es de vital importancia: aquí, la puesta en escena, la música, el texto, y la presentación de los personajes (componentes de lo que Aristóteles, en su Poética, pondría como elementos esenciales del drama y para quien Esquilo, lo mismo que para Wagner, representa el modelo a seguir) no admiten compromisos so pena de romper la unidad de la obra de arte.”

Però en el cas d'aquest Tannhäuser, tot estava al seu lloc, el que dona un efecte multiplicador i es de suposar que els assaigs van ser tradicionals, es a dir, buscant la millor manera de transmetre el que Wagner volia que es transmetés, sense perdre el temps i les energies en escenificar el que no és coherent amb la representació.

La Sra. de Young (Venus), qui va participar en la taula rodona dels cantants del Met, en el seminari anual que organitza la Wagner Society, juntament amb Mark Lundberg (cover del rol de Tannhäuser) i Charles Taylor (Biterolf), va expressar que treballar en aquesta producció del Met havia estat un plaer, on tot eren facilitats i va destacar la cordialitat i el bon tracte que hi havia entre tots els cantants. Ho va contraposar a la seva experiència a Bayreuth en el Parsifal de 2004 on feia d'una de les “Noies Flor”.

Aquests tres joves cantants, d'una manera molt informal, desdramatitzada i agradable, van explicar les complicacions que tenen per fer la seva feina: viatges, molts rols diferents a preparar i postes en escena i directors poc comprensius amb la natura de la veu humana. En l'altra taula rodona del seminari hi van participar Phoebe Berkowitz, directora de escena i assistent del Sr. Gunther Schneider-Siemssen en la producció del Tannhäuser del Met, Steve Brown, manager, Diana Levy, directora de ballet, i Sylvia Nolan dissenyadora de vestuari.

Tots ells participaven en la producció del *Tannhäuser* i van coincidir en que era un montatge que incloïa un treball de recerca històrica com cap dels presents havia fet abans i alhora un esforç per traduir-ho en uns efectes estètics pertinents i adients a l'obra.

El 25é Seminari Anual de la Wagner Society de New York també va incloure dos conferències. La primera a càrreg del Sr. Robert Bailey que va parlar amb rigor i claretat, de l'estructura musical, en arc, de l'obertura del *Tannhäuser*⁶ i la segona va tractar de les fonts romàntiques en Wagner.

Estava prevista una audició amb fragments de diferents versions de *Tannhäuser* cantats per diferents membres de la família del tenor Wolfgang Windgassen (1914-1974), com: el bariton-baix Friedrich Plaschke (1875-1952), que estava casat amb la soprano Eva von der⁷ Osten (1881-1936), que era germana de Vally von der Osten, casada amb el tenor Fritz Windgassen (1883-1963), els pares de Wolfgang Windgassen que es va casa amb la soprano Lore Wissmann (1922-). Però uns petits problemes tècnics van escorçar l'audició⁸. Tot així, el seminari va ser un marc esplèndid de les representacions del Met.

El Metropolitan Opera House, sota la direcció artística del mestre James Levine i la gerència del Sr. Joseph Volpe, qui hi va començar com a ajudant de fuster, és una mena d'illa d'excel·lència al mig d'un mar de mediocritat.

El Season Book 2004-2005 obra amb un article dual sobre les diferències entre els montatges post-moderns que es veuen per tota Europa⁹ i les produccions que fan ells, que van des de el naturalisme al simbolisme, però sense trair l'esprit de l'obra a representar. Les fotografies dels dos estils de montatge no deixen indiferent, malgrat que el text és molt més crític i ve a dir que, la cultura popular està sotmesa a unes certes pressions (ha de ser entenedora, immediata, propera), que també es noten a l'òpera, però cal saber quines han de ser les respostes més adequades (el sobretítulat en els teatres fa les funcions més entenedores, l'interpretació vocal i musical d'alt nivell les fan més properes...) ja que no tota "reinvenió" dona resultats satisfactoris.

⁶ L'obertura es compon de set seccions, on les tres primeres precedeixen al tema de Venus (violins en vuit parts), i després en forma simètrica tornen a apareixen per en ordre invers: el tema dels peregrins (primera secció) seguit pel tema del Venusberg i després pels de *Tannhäuser* i Venus, rapidament el tema de *Tannhäuser* es repeteix i es seguit pel tema del Venusberg, per acabar amb el dels peregrins. El professor Bailey va fer notar com la gran maestria de Richard Wagner en canviar lleugerament la tonalitat i la mètrica en el tractament del tema dels peregrins produeix un efecte molt impressionant.

⁷ Aquest *von der* també es pot trobar com *van*.

⁸ El Sr. Joe Pierce va fer una nova presentació ampliada d'aquesta part del seminari a la NYWS el 22 de gener de 2005. Va incloure també el "*Euch Lüften*" del 3er, acte del *Lohengrin* en una grabació de 1911.

⁹ I també a Chicago, San Francisco i d'altres indrets extraeuropeus.

El Met només reb un 20% del seu presupost en forma de subvencions públiques i la resta surt de taquilla i donacions privades, que inverteixen en produccions concretes i no fan aportacions globals a la temporada. El personal laboral està sindicat.

Té varis departaments: fusteria, il.luminació, atrezzo, perruqueria. maquillatge...

Una empresa important, rentable, que ofereix estabilitat laboral als seus treballadors i satisfacció garantida als seus clients¹⁰ .

Ja fa bastants anys una jova alemanya, acabada de casar, va anar a Nova York amb el seu marit que s'hi intallà per negocis. No va ser-hi més d'un any i mig. Va tornar dient que anyorava la vida cultural europea.

Qué faria avui Mathilde Wesendonk, aquella jove?

¹⁰ El "Guild backstage tour" permet veure el funcionament del teatre en unes 2h.30min. , i si es coincideix amb un dia de representació es pot veure com es col.loquen els últims detalls dels decorats que es faren servir en aquella sessió. Veure passar l'aspirador pel Venusberg no deixa de ser curiós.